

журналіста, рэдактара М. Горкага: «Я ведаю, што гэта незасвоенае». Можна, настаў ужо час аб'яднаць нам свае намаганні менавіта на карысць нацыянальнай культуры, з аднаго боку, і на карысць свайго ўласнага «лінгвістычнага капіталу» – з другога.

Літаратура

1. Гессен, Д. Большой польско-русский словарь / Д. Гессен, Р. Стыпула. – Москва – Варшава: Изд-во «Советская энциклопедия», государственное издательство «Везда Повшехна», 1967. – 1344 с.
2. Культура русской речи и эффективность общения. – М. : Наука, 1996. – 441 с.
3. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі: зацверджаны Законам Рэспублікі Беларусь ад 23 ліпеня 2008 г. № 420–З. – Мінск: Дыкта, 2009. – 159 с.
4. Толстой, И. В. Не могу молчать: семантико-стилистический анализ статьи Л. Н. Толстого / И. В. Толстой; под ред. С. В. Светлана-Толстой // Журналистика и культура русской речи. Вып. 10. К 70-летию проф. И. В. Толстого / гл. редактор С. В. Светлана-Толстая. – М., 2000. – 74 с.
5. Цікоцкі, М. Я. Урокі моўнага майстэрства: стылістычныя назіранні над паэзіяй і мастацкай прозай Янкі Купалы і Якуба Коласа: дапаможнік / М. Я. Цікоцкі. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2009. – 88 с.
6. Янкоўскі, Ф. Само слова гаворыць: філал. эцюды, абразкі, артыкулы / Ф. Янкоўскі. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1986. – 318 с.

Уладзімір Касько

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

НАРОДНЫЯ МУДРАСЛОЎІ

(да пытання вывучэння беларускай парэміялогіі)

Беларусы ўсе факты, усе выпадковасці чалавечага жыцця, усе учынкi: як добрыя, так і кепскія, падводзяць пад мерку сваіх прыказак. Старыя прыказкамі навучаюць дачадацаў быць наважлівымі да старэйшых, быць беражлівымі, ахайнымі, працалюбнымі і паблаглівымі да блізкіх. Прыказкамі... выпраўляюць недахопы, суцяшаюць у смутку, смяіаць і нават у тых, хто плача, выклікаюць усмешку. Насмешлівых і жартоўна-сатырычных прыказак ёсць вельмі многа ў беларускай мове.

І. І. Насовіч

У фальклоры выгадна вылучаюцца прыказкі і прымаўкі. Яны ярка і шматгранна адлюстроўваюць багатыя працоўны і жыццёвы вопыт народа, яго псіхалогію, маральна-этычныя і эстэтычныя ідэалы. Першыя ўпамінанні пра беларускія прыказкі і прымаўкі сустракаюцца ў помніках XII ст., у прыватнасці ў Пачатковым рускім летапісе і асабліва ў помніках XVI–XVII стст. Умела выкарыстоўваў залацінкі народнай мудрасці беларускі грамадскі дзеяч, асветнік, аршанскі стараста Філон Кміта-Чарнабыльскі ў вядомых «Допісах» (1573–1574). Сустракаюцца яны ў помніках беларускай палітычнай сатыры XVII ст.: «Прамове Івана Мялешкі, кашталяна смаленскага», а таксама ў «Лісце да Абуховіча».

У 1618 г. ураджэнец Беларусі С. Рысінскі надрукаваў у мястэчку Любча на Нёмане (цяпер Навагрудскі раён) зборнік «Польскія прыказкі», куды ўвайшлі звыш 1800 тэкстаў. Быў сярод іх і беларускі матэрыял.

І ўсё ж прынята лічыць, што першыя публікацыі беларускіх прыказак належаць А. Рыпінскаму – беларускаму эмігранту, які жыў у Францыі. У 1840 г. ён надрукаваў кнігу «Беларусь», дзе змясціў 50 прыказак, што захаваліся ў яго памяці. У рускім друку беларускія прыказкі і прымаўкі ўпершыню з’явіліся ў 1844–1845 гг. В. Васільеў апублікаваў на старонках пецябургскага часопіса «Маяк» (т. XV, XII, XXIII) 75 тэкстаў.

Збіралі і друкавалі парэміялагічныя творы таксама Я. Чачот, Я. Тышкевіч, П. Шпілеўскі, А. Кіркор. Цікавая дэталёвая збіральнічка фальклорных залацінак вывучалі народную творчасць большасці рэгіёнаў Беларусі. Да Шпілеўскага, які збіраў матэрыялы па ўсёй яе тэрыторыі, далучыўся М. Анімеле. Ён сабраў у Віцебскай губерні каля 100 прыказак і прымавак, якія былі выдадзены Рускім геаграфічным таварыствам. Звыш 150 прыказак, сабраных навучэнцамі Маладзечанскай настаўніцкай семінарыі, надрукаваў у сваім зборніку П. Гільтэбрант, каля 70 тэкстаў запісаў у Пружанскім павеце Гродзеншчыны Ф. Варажбіцкі.

Высока ацаніла навуковую грамадскасць «Сборник белорусских пословиц» І. І. Насовіча, які ўбачыў свет у 1874 г. Ён уключаў у сябе 3715 запісаў, зробленых у розных кутках Беларусі, адрозніваўся ад многіх іншых колькасцю матэрыялаў, дакладнасцю рэгіянальнага вымаўлення прыказак, чаму садзейнічалі неабходныя надрадкавыя знакі. Аўтар паслядоўна раскрыў змест кожнай прыказкі, падрыхтаваў да кнігі тлумачальны слоўнік незразумелых слоў і выразаў.

У 1880–1890-я гг. з’явіліся новыя публікацыі прыказак і прымавак, якія хаця і ўступалі па колькасці зборніку Насовіча, але былі не менш каштоўнымі па змесце і мастацкіх вартасцях. Сярод іх вылучаюцца зборнік прыказак, прымавак і загадак Я. Ляцкага, запісы В. Дыбоўскага з Навагрудскага павета (звыш 700 тэкстаў) і З. Радчанкі з Гомельшчыны (83 тэксты).

Па колькасці сабраных і апублікаваных прыказак і прымавак пальма першынства па праву належыць М. Федароўскаму, які запісаў каля 28 000 тэкстаў. У чацвёртым томе яго фундаментальнай працы «Люд беларускі» змешчана каля 10 000 прыказак і іншых матэрыялаў.

Звыш 3000 прыказак, прымавак і блізкіх да іх устойлівых выразаў утрымлівае трэцяя частка «Смоленского этнографического сборника» У. М. Дабравольскага (Санкт-Пецярбург, 1894).

Не абыйшоў увагай парэміялагічную спадчыну народа і Е. Р. Раманаў. У яго знакамітым «Беларускім зборніку» (Кіеў, 1886) пад рубрыкай «Прыказкі, прымаўкі, апісальныя выразы» надрукаваны больш за 700 тэкстаў гэтага жанру. Сустрэкаюцца прыказкі і ў іншых яго працах. Ведалі цану жамчужынам народнай мудрасці, ахвотна запісвалі і друкавалі іх П. В. Шэйн, Д. Г. Булгакоўскі, М. Я. Нікіфароўскі.

Важны ўклад у парэміялагічную скарбонку ўнёс А. К. Сержпудоўскі. На працягу многіх гадоў Аляксандр Казіміравіч збіраў і запісваў народную фразеалогію, у тым ліку прыказкі, прымаўкі, выслоўі і г. д. Падрыхтаваная ім машынапісная праца «Прыказкі і прымаўкі беларусаў (Матэрыялы да вывучэння творчасці беларусаў і іх мовы)» утрымлівала 10 000 тэкстаў і па колькасці запісаў пераўзыходзіла самыя буйныя дарэвалюцыйныя парэміялагічныя зборнікі.

«У літаратуры маецца ўжо цэлы шэраг добрых зборнікаў беларускіх прымавак, – гаварыў ён. – Зборы Дабравольскага, Шпілеўскага, Ляцкага, Насовіча, калектыўныя зборнікі, надрукаваныя ў працах Шэйна і Гільтэбранта, а таксама шэраг старажытных, маладаступных зараз зборнікаў Чачота, Дзмітрыева, Мальчэўскага і іншых. Зборнік Сержпудоўскага пераўзыходзіць усе гэтыя зборнікі багаццем матэрыялу, сістэмна сабранага ў адной пэўнай мясцовасці і запісанага з захаваннем фанетычных асаблівасцей мясцовых гаворак», – пісаў у сваёй рэцэнзii на зборнік акадэмік Д. К. Зяленін (Отзыв д. чл. Д. К. Зеленина о трудах А. К. Сержпутовского. Отчет Имп.

Рус. Георг. О-ва за 1908 г. Санкт-Петербург, 1909. Приложение к отчету, л. 19).

Увесь фактычны матэрыял у зборніку быў размешчаны ў алфавітным парадку паводле пачатковай літары першага слова. Зяленін аднёс гэта да недахопаў навуковай працы. Улічваючы той факт, што беларуская лексікалогія ўяўляла сабой амаль некрануты пласт, з якім зусім была незнаёма навуковая грамадскасць Расіі і Еўропы, вучоны раіў Сержпутоўскаму істотна пашырыць слоўнік, пазнаёміць чытача з прыгожай сакавітай народнай мовай, указаць канкрэтны адрас (вёску, прыход, павет), дзе запісаны пэўны твор, распрацаваць сучасную класіфікацыю прыказак і прымавак. На думку Зяленіна, варта было не толькі ўказаць на запазычанасць асобных слоў, выказаць, але і падкрэсліць, што пэўнае слова, прыказка, прымаўка бытуюць толькі ў гэтым рэгіёне.

Высока ацаніў Зяленін і дадатак да слоўніка аб'ёмам у 158 старонак машынапіснага тэксту, які тлумачыў спіс і значэнне асобных слоў і выказаў многіх прыказак і прымавак. Акадэмік выказаўся за тое, каб пасля дапрацоўкі зборнік Сержпутоўскага быў надрукаваны на сродкі Рускага геаграфічнага таварыства ў адным з навуковых выдавецтваў Пецябурга або ў «Віленском временщике». Па яго прапанове аддзяленне этнаграфіі РГТ прысудзіла А.К. Сержпутоўскаму малы залаты медаль.

У 1926 г. Інбелкульт меў намер выдаць зборнік, аднак па невядомай прычыне ён не быў апублікаваны. Машынапісны экзэмпляр зборніка аказаўся ў архіве секцыі этнаграфіі і фальклору Інстытута гісторыі АН БССР. У час вайны рукапіс разам з акадэмічным архівам быў вывезены нямецка-фашысцкімі акупантамі ў Германію.

У 1946 г. сярод матэрыялаў радыёкамітэта, вярнутых на радзіму, была знойдзена і частка зборніка Сержпутоўскага. Захаваліся машынапісныя старонкі 1–99 і 127–186, якія ўтрымліваюць каля 5200 прыказак, прымавак, выслоўяў. Уцалелі таксама тытульны ліст з указаннем назвы працы «Прыказкі і прымаўкі беларусаў» і прадмова «Ад збіральніка». На першай старонцы рукапісу стаіць афіцыйны штамп з указаннем друкаваць работу тыражом 500 экзэмпляраў.

У прадмове Сержпутоўскі піша, што ў зборнік трапілі прыказкі і прымаўкі, запісаныя ім у канцы XIX ст. у Беларускім Палессі – паўднёвай частцы Слуцкага павета і паўночнай частцы Мазырскага павета Мінскай губерні. У большасці сваёй інфарматарамі былі пажылыя жыхары вёсак Чудзін, Будча, Колкі, Дзяніскавічы, Гаўрыль-

чыцы, Вялікі Рожан, Малы Рожан, Мазалі, Папоўцы, Люнгавічы, Старчыцы, Бучацін Слуцкага павета і Камаровічы, Бобрык, Лучыцы, Навасёлкі, Убібацька, Гарадзячыцы Мазырскага павета. Пры гэтым асаблівая ўвага ў час запісаў удзялялася дакладнай перадачы тэкстаў, вымаўленню асобных гукаў. Навуковай каштоўнасці працы садзейнічаў фанетычны спосаб пісьма.

Былыя супрацоўнікі А. К. Сержпутоўскага сцвярджалі, што ў справаздачах аб навуковай дзейнасці вучоны ўказваў далёка не ўсе напісаныя ім працы. Так, А. С. Бяжковіч раскажаў аўтару гэтых радкоў, што на рабочым сталё Аляксандра Казіміравіча бачыў невялікі зборнік прыказак і прымавак, запісаных рукой Сержпутоўскага. Жонка А. Супінскага, які працаваў разам з Сержпутоўскім у беларускім аддзеле Дзяржаўнага музея этнаграфіі народаў СССР, успамінала, што Аляксандр Казіміравіч не раз чытаў у іх кватэры ўласныя запісы песень, прыводзіў па памяці мноства арыгінальных прыказак, выслоўяў, загадак, якія, па яго словах, павінны былі неўзабаве ўбачыць свет. Усё гэта наводзіла на думку, што недзе могуць захоўвацца яшчэ невядомыя працы Сержпутоўскага. І сапраўды, знаёмячыся з асабістым архівам Я. А. Ляцкага ў Інстытуце рускай літаратуры (Пушкінскі дом) у Санкт-Пецярбургу, аўтар гэтых радкоў звярнуў увагу на шпітак з надпісам: “Сержпутовский А. Белорусские пословицы и поговорки, записанные в Мозырском уезде”.

У шпітку рукой А. К. Сержпутоўскага ў алфавітным парадку запісаны 493 прыказкі і прымаўкі з захаваннем асабліваасцей мясцовай гаворкі. Спачатку падумалася, што знойдзены шпітак з’яўляецца часткай зборніка «Прыказкі і прымаўкі беларусаў». Пасля супастаўлення тэкстаў высветлілася, што перад намі самастойная праца: супадалі толькі 58 тэкстаў.

Незразумела, чым выклікана складанне асобнага невялікага зборніка прыказак і прымавак, запісаных у Мазырскім павеце, і чаму яны не былі ўключаны ў агульны зборнік, падрыхтаваны да друку. Меркаванні, што да друку былі адабраны найбольш яркія тэксты, беспадстаўныя. Прыказкі і прымаўкі, запісаныя ў мазырскім шпітку, па сваіх ідэйна-мастацкіх якасцях не толькі не ўступаюць адабраным для апублікавання, а ў некаторай ступені нават пераўзыходзяць іх. Думаецца, што ўключаць у зборнік новыя матэрыялы не дозволіў аб’ём рукапісу, вызначаны выдавецтвам.

Як сведчыць перапіска А. К. Сержпутоўскага з кіраўніцтвам Ін-
белкульту адносна выдання яго прац, яму неаднаразова даводзілася

скарачаць свае матэрыялы. Магчыма і такое: мазырскі спытак Сержпутоўскі збіраўся выдаць невялікім лакальным зборнікам.

Характар матэрыялаў, змешчаных у абодвух зборніках А. К. Сержпутоўскага, прыналежнасць іх да аднаго і таго ж палескага рэгіёна даюць падставы прымяняць агульны падыход да аналізу прыказак, прымавак, іншых афарыстычных твораў. Пры гэтым адзначым цікавую дэталю: у разглядаемым машынапісным варыянце яны згрупаваны па тэматычных рубрыках, пададзеных у алфавітным парадку: «Абавязак», «Абмаўленне», «Абяцанне», «Адзінота» і г. д. Асобныя словы, паняцці маюць тлумачэнні, якія даюцца пасля слоў у дужках. У прадмове пералічаны назвы населеных пунктаў, дзе вучоны рабіў свае запісы.

Прынцып класіфікацыі парэміялагічнага матэрыялу па асноўных паняццях і тэмах варта лічыць больш дасканалым, чым прынцып Адальберга і Федароўскага, якія сістэматызавалі матэрыял па апорным слове тэксту. Прыказкі Сержпутоўскага давалі шырокае ўяўленне аб шматлікіх баках вясковага жыцця, аб нормах, звычаях, маралі, занятках беларусаў-палешукоў. У рубрыцы «Земляробства», напрыклад, многа прыказак-прыкмет, абагульняючых шматвекавы гаспадарчы вопыт земляроба: *«Без догляду зямля – круглая сірата», «У сошкі залатыя рожкі»*.

Прыказкі і прымаўкі пад рубрыкай «Бяда» малююць гаротны стан сялян, якія жылі ў голадзе і жабрацтве: *«Бяда бы дуда: пачне дуць, аж слёзы бягуць», «То не бяда, што ў жыце лебяды, няма горшай бяды, як ні жыта, ні лебяды», «Бяда ўсюды знойдзе», «Адкуль толькі тое ліха бярэцца, калі кепска жывецца»*.

Класіфікацыя прыказак і прымавак, прапанаваная Сержпутоўскім, хаця і мела шэраг пераваг перад алфавітным размяшчэннем матэрыялу, у той жа час таксама не магла лічыцца дасканалай. Матэрыялы многіх рубрык былі падобнымі па тэмах, змесце, не вытрымлівалася гістарычная паслядоўнасць у развіцці прыказак і прымавак і функцыянальнае значэнне іх асобных катэгорый. На нашу думку, мэтазгодна карыстацца класіфікацыяй па асноўных сферах жыцця і быту народа, з якімі творы гэтага жанру непасрэдна звязаны.

Значнае месца ў абодвух зборніках займаюць прыказкі пра зямлю-карміцельку: *«Хто поле троіць, той хлеб кроіць», «Без догляду зямля – круглая сірата», «Не зважай на ўраджай, а жыта сеі»*,

«Уміраць збірайся, а поле пашы». Яны цесна звязаны з народнай метэаралогіяй і народным календаром: *«Дзе валошка, там хлеба крошка»*, *«Рэпу ды гарох не сей каля дарог»*, *«Мокры май – жыта як гай»*, *«Без прыкмет не будзе хлеба на абед»*.

Аднак селянін разумеў, што лёс ураджаю перш за ўсё залежыць ад яго працы, адсюль прыказкі, якія праслаўлялі працавітага чалавека: *«Дзе гаспадар ходзіць, там жыта родзіць»*, *«Хто ў дождж косіць, той у пагоду награбе»*, *«Работа хлеб салодзіць»*, *«Работа чалавека лечыць»*, і, наадварот, прыказкі, якія асуджалі ленасць, гультайства: *«Не за сваё дзела не бярыся»*, *«Мени гавары, ды больш рабі»*.

Многія прыказкі прысвечаны народным рамёствам: *«Навучыўся сам – навучы іншых»*, *«Што ўмець – за плячыма не насіць»*.

З асаблівай павагай адносіўся беларускі селянін да прафесій швачкі, каваля: *«Не ўмееш шыць золатам, дык куй молатам»*, *«У каваля рукі па локці ў золаце»*. Адносіны да працы вызначалі, на думку народа, маральнае аблічча чалавека. Працавітасць, павага да прафесіі выступаюць у прыказках і прымаўках як катэгорыі прыгожага, узвышанага.

Сярод прыказак і прымавак, аднесеных да раздзела «Грамадскае жыццё», асаблівай вастрэйшай вылучаюцца творы, накіраваныя супраць царскага самадзяржаўя, памешчыкаў, рэлігіі: *«Надзеў ярмо, ды не скінеш»*, *«Ярмо лёгкае, а цяжка»*. Пад ярмом падразумываўся сацыяльны прыгнёт.

Прыказка, як чуйны барометр, адзывалася на ўсе з’явы палітычнага жыцця. Свае адносіны да зямельных рэформ, ад якіх выйгравалі памешчыкі і буйныя землеўладальнікі, народ трапна выказаў у прыказках: *«Кося, кося, каб толькі злавіць удалося»*, *«Кося, кося, у аглоблю, дам аброку, а там другою па боку»*.

Насуперак сцвярджэнням асобных рэакцыйных дэмографаў аб тым, што беларускі народ, як ніякі іншы, верыў у добрага цара, народная мудрасць гаварыла: *«Горшага пекла няма, як тут»*, *«Брадзяга – усяму свету знявага, а сволач – цару помач»*.

Спецыфікай беларускага парэміялагічнага матэрыялу можна растлумачыць і наяўнасць у зборніках Сержпудоўскага прыказак і прымавак, якія высмейвалі паноў і памешчыкаў. Аналагічная рубрыка не сустракаецца нават у фундаментальных зборніках рускіх прыказак.

Вострая сатыра на паноў праяўляецца ў самых, на першы погляд, нечаканых словазлучэннях: *«Свіння ў балоце, як пан у злоце»*, *«Пан*

багаты – яму добра, сабака калматы – яму цёпла. Параўноўваючы ганарлівых паноў з сабакам і свіннёй, у прыказцы падкрэслівалася нянавісць сялян да сваіх прыгнятальнікаў, жаданне высмеяць іх. Створаныя ў перыяд прыгоннага права і паслярэформенны час, многія прыказкі і прымаўкі сведчаць пра жорсткасць і бесчалавечнасць памешчыкаў і паноў, заклікаюць не верыць у іх дабрыню: *«Пан мякка сцеле, ды спаць колка», «У пана ласка па парог»*. У некаторых прыказках утрымліваецца прамы заклік да непадначалення ўладам: *«Знойдзем дубінку і на панскую спінку», «Хто гнецца, таго і гнуць»*.

«Магчыма, ні ў адной з форм моўнай творчасці народа з такой сілай і так шматгранна не праяўляецца яго розум, так крышталёва не адкладваецца яго нацыянальная гісторыя, грамадскі лад, быт, светапогляд, як у прыказках», – пісаў М. Шолахаў. Гэтыя словы адносяцца і да беларускіх прыказак і прымавак зборнікаў А. Сержпутоўскага.

Жыццёвую мудрасць, вопыт утрымліваюць прыказкі і прымаўкі, у якіх размова ідзе пра чалавечую этыку, выхаванне дзяцей: *«Які палец ні ўкусі, аднолькава баліць», «Без дзяцей ціха, ды на старасці ліха», «Вінавата хата, што спесціла Ігната», «Палажы госцю ячную лусту, а не пшанічнае слова»*.

Прыказкі і прымаўкі са зборнікаў Сержпутоўскага вызначаюцца незвычайнай дасканаласцю мастацкай формы. Сярод шматлікіх выяўленча-выразных сродкаў даследчыкі вылучаюць параўнанні, якія маюць самыя разнастайныя формы выражэння. Самымі распаўсюджанымі з іх з'яўляюцца злучнікі *як, каб, што, быццам, то, але, бы і г. д.*: *«Тады хіба перастане, як сарока белай стане», «Трэба быць без галавы, каб гэта зрабіць», «Варочаецца, бы мядзведзь»*. Але сустракаюцца і бяззлучнікавыя канструкцыі: *«Гразь не сала – пацёр дык і адстала», «Хто маўчыць – трох навучыць», «Як ні круці – трэба ўмярці»*.

Часта параўнанні выражаюцца ў форме сінтаксічных паралеляў: *«У старцы пугаю не выганіш, а са старцаў мёдам не выманіш»*.

У прымаўках параўнанні сустракаюцца яшчэ часцей, чым у прыказках. І вось чаму. Калі ў прыказках заўсёды робяцца нейкія абагульненні, вывады, сустракаюцца павучанні, то роля прымавак іншая. Іх прызначэнне – упрыгожыць мову, зрабіць яе яркай, вобразнай, запамінальнай. Яны лагічна ўпісваюцца ў канву літаратур-

ных твораў, становяцца іх часткай: *«Зімой Бог мосціць, а ўлетку высыхае, той бродзік можна перайсці»*, *«Зямля такая, што пасадзі дзіця, дык і тое вырасце»*.

Прымаўка бліжэй да жыцця, людзей. Калі прыказкі маюць абагульняльны, універсальны характар, то прымаўкі падкрэсліваюць найўнасць нейкай падзеі, указваюць на аб'ект – чалавека, жывёлу, хача прысутнасць апошніх не заўважаецца: *«Не па Сеньку шапка»*, *«Пусціўся Мікіта на валакіту»*, *«На бязлюддзі і Саўка чалавек»*.

Параўнанні ў прымаўках носяць лакалізаваны характар, дапаўняюць характарыстыкі мясцовасцей, персанажаў, даюць ім ацэнкі: *«Свіслач – рэчка невялічка»*, *«Крукам носа не дастанеш»*.

Прымаўка малое партрэт чалавека, перадае яго псіхалагічны стан: *«Ловіць слова на ляту»*, *«На печы ляжыць і не думае тужыць»*, *«На той час і розум адняло»*, *«Няма да каго прыгарнуцца, прыхіліцца»*, дае ацэнку яго дзеянням, учынкам: *«Харошы чалавек – адразу відаць»*, *«Сам анёл з неба»*, *«Ён гэтым сабе голаў скруціць»*, *«Рукам волю не давай»*.

Параўнанні ў прымаўках выражаюць сацыяльны аспект праз абагульненні: *«Не дзівіся: сёння давялося мне, заўтра – табе»*, *«З голага няма чаго ўзяць»*, *«Сірата сіраце жаліцца ў бядзе»*. Дзякуючы гэтай функцыі, яны па свайму зместу набліжаюцца да прыказак.

Вялікая роля ў прыказках і прымаўках належыць рыфме, якая спрыяе вобразнасці, запамінальнасці твора: *«На Іллю наллю перапеч поўну печ»*, *«Любіш спаць – любі і слаць»*.

Шырокае ўжыванне рыфмы ў парэміялагічных творах, на думку А. К. Сержпутоўскага, тлумачыцца танічнай уласцівасцю беларускай мовы, дзякуючы чаму націск у словах не мае пастаяннага месца, як гэта назіраецца ў французскай мове. Акрамя таго, нескладовыя ў, якія стаяць пасля галосных гукаў, даюць магчымасць размяшчаць словы так, каб атрымліваўся вершаваны размер. Адсюль – напеўнасць, меладычнасць, прыгажосць беларускай мовы.

У той жа час вучоны сцвярджае, што толькі таленавіты апавядальнік можа з усімі адценнямі, на якія здатна народная мова, данесці да слухача той ці іншы вусна-паэтычны твор, дадаючы ад сябе розныя падрабязнасці, упрыгожваючы іх рыфмамі, рознымі тропамі і фігурамі.

У зборніках акрамя прыказак і прымавак ёсць гумарэскі, каламбуры і іншыя кароткія, часцей гумарыстычныя і сатырычныя творы.